

fer-se'n, en darrer terme, una (la seva) lectura personal.

Com en cas dels àlbums de Mercè Rodoreda o de Gabriel Galmés, per referir-ne dos de ben diferents en la realització i les intencions, en l'àlbum que ens ocupa la imatge d'Oller es fa complexa perquè, a la línia diacrònica (l'àlbum es divideix en tres etapes: 1846-1876, 1877-1906, 1907-1924 i 1925-1930), s'hi suma una línia sincrònica també plural, que prové de fonts diferents (l'escriptor evoluciona i canvia *amb* el temps i *en un* temps). En aquest sentit, es podria parlar d'una responsabilitat autorial compartida —una polifonia o conjunt de veus o discursos— pel que fa a la construcció de la visió de l'imaginari ollerí, en el qual es prioritza l'obra (i no l'autor).

El volum, a més, és instigat pel projecte de publicació de les obres completes d'Oller, a càrrec de la Societat que porta el nom de l'escriptor, amb seu a Valls (<http://www.narcisoller.cat>). Un projecte amb una clara voluntat divulgativa i patrimonial, i que vol contribuir a l'establiment d'un patrimoni literari viable, posant a l'abast en edicions assequibles els llibres de l'autor de Vilaniu i organitzant activitats culturals de difusió.

Malgrat el *nihil novum sub solem*, el llibre que tenim a les mans suposa, i és d'agrair, una aposta. Aprofita uns materials ja existents, recupera algunes claus interpretatives de l'autor i l'obra, i actualitza un món, el d'Oller. En aquest sentit, és una obra feta en i des del present, resultat d'un procés de depuració que ha passat necessària-

ment per nombroses relectures. Potser per aquest motiu en llegir-lo ens ve al cap aquell «present insubstituïble i vívid en la memòria» que Pere Gimferrer referia a l'obra de Saint Simon. Ens vivifica l'alè d'unes paraules i d'unes imatges que remetent a tot un horitzó literari.

Maria DASCÀ
(Universitat Pompeu Fabra)

Rafael Roca (ed).

La Renaixença valenciana i el redescobrimient del país. El Centre Excursionista de Lo Rat Penat (1880-1911).

València: Ed. Denes; Paiporta, 2011, 784 p.

La Renaixença valenciana i el redescobrimient del país és un llibre important que no ha aconseguit la difusió que li correspon. Publicat l'any 2011, amb motiu del centenari de la mort de Teodor Llorente i Olivares (1836-1911), en la col·lecció «Francesc Ferrer d'Investigació» de l'editorial Denes, el volum és responsabilitat del principal investigador actual sobre la Renaixença valenciana, Rafael Roca. Arran dels seus treballs sobre aquest moviment, i en particular sobre el seu líder, Teodor Llorente, el professor de la Universitat de València hi recopila les cròniques de més de cent quaranta excursions realitzades pel Centre Excursionista de Lo Rat Penat entre 1880, data de la creació del centre, i 1911, any de la

defunció de Llorente, el seu fundador i primer impulsor. A la transcripció d'aquests textos —la majoria publicats al diari *Las Provincias* i escrits, probablement, pel mateix autor del *Llibret de versos*—, s'ha de sumar el pròleg del professor Antoni Ferrando, el complet estudi introductori de Rafael Roca i els índexs de topònims i antropònims elaborats per Carles Fenollosa i per mi mateix, una eina necessària per al maneig d'un volum que s'acosta a les vuit-centes pàgines. Cal destacar, a banda, la inclusió d'un mapa en què se situen les diferents excursions, escampades de nord a sud de la geografia valenciana, encara que predominen aquelles realitzades al centre del país i, de manera especial, als diferents monuments de la ciutat de València. A més a més, al plànol també figuren aquelles incursions que els membres de Lo Rat Penat van fer en terres catalanes i aragoneses, totes d'una gran càrrega simbòlica. És especialment important la visita que van realitzar l'any 1882 a Poblet, Santes Creus, Valls i Tarragona en companyia d'una bona colla de personalitats del catalanisme (entre altres Jacint Verdaguer, Àngel Guimerà, Jaume Collell, Francesc Matheu i Antoni Gaudí). A aquest viatge, bona prova de la germanor dels intel·lectuals de les dues vores del Sénia al final del segle XIX, Roca ja li havia dedicat una monografia publicada per l'editorial Cossetània el 2008 amb el títol *La Renaixença i la Ruta del Císter*.

Les nombroses visites de Lo Rat Penat s'emmarquen en allò que Rafa-

el Roca anomena, encertadament, «excursionisme intel·lectual», ja que els protagonistes de la Renaixença no practicaven una activitat física o muntanyenca, sinó que aprofitaven els diumenges i els festius per a desplaçar-se a aquells indrets que despertaven la seua curiositat històrica, antropològica o artística. El paisatge domina les cròniques, però sempre és un paisatge humà, modelat per l'agricultura o l'urbanisme, carregat de referències culturals i evocacions literàries. El paisatge s'entén, així, com a patrimoni, i és reivindicat com a tal. Convé subratllar, en aquest sentit, la importància de les fotografies que van prendre els excursionistes i que, a partir dels originals conservats a l'arxiu personal de Llorente, es reproduïxen al llarg del llibre (cosa que cal agrair a l'amabilitat de Joan Teodor Corbín Llorente, besnét del poeta, recentment traspassat). A part de les belles fotografies de grup que donen testimoni de les persones aplegades en cada visita, destaquen aquelles que capturen les panoràmiques de les ciutats visitades (com Lliria), que es detenen en conjunts arquitectònics (és el cas de l'antic pont de Sant Gregori d'Alzira o el palau de la Generalitat de València) o que ens ofereixen detalls imprevistos, com ara la imatge del mateix Llorente prenent notes a l'arc romà de Cabanes. Val a dir que aquestes anotacions no li serviren tan sols per a preparar les seues cròniques, sinó també per a fer alguns dibuixos del natural, com ara la reeixida visió de conjunt del monestir de Sant Miquel dels Reis, bona prova